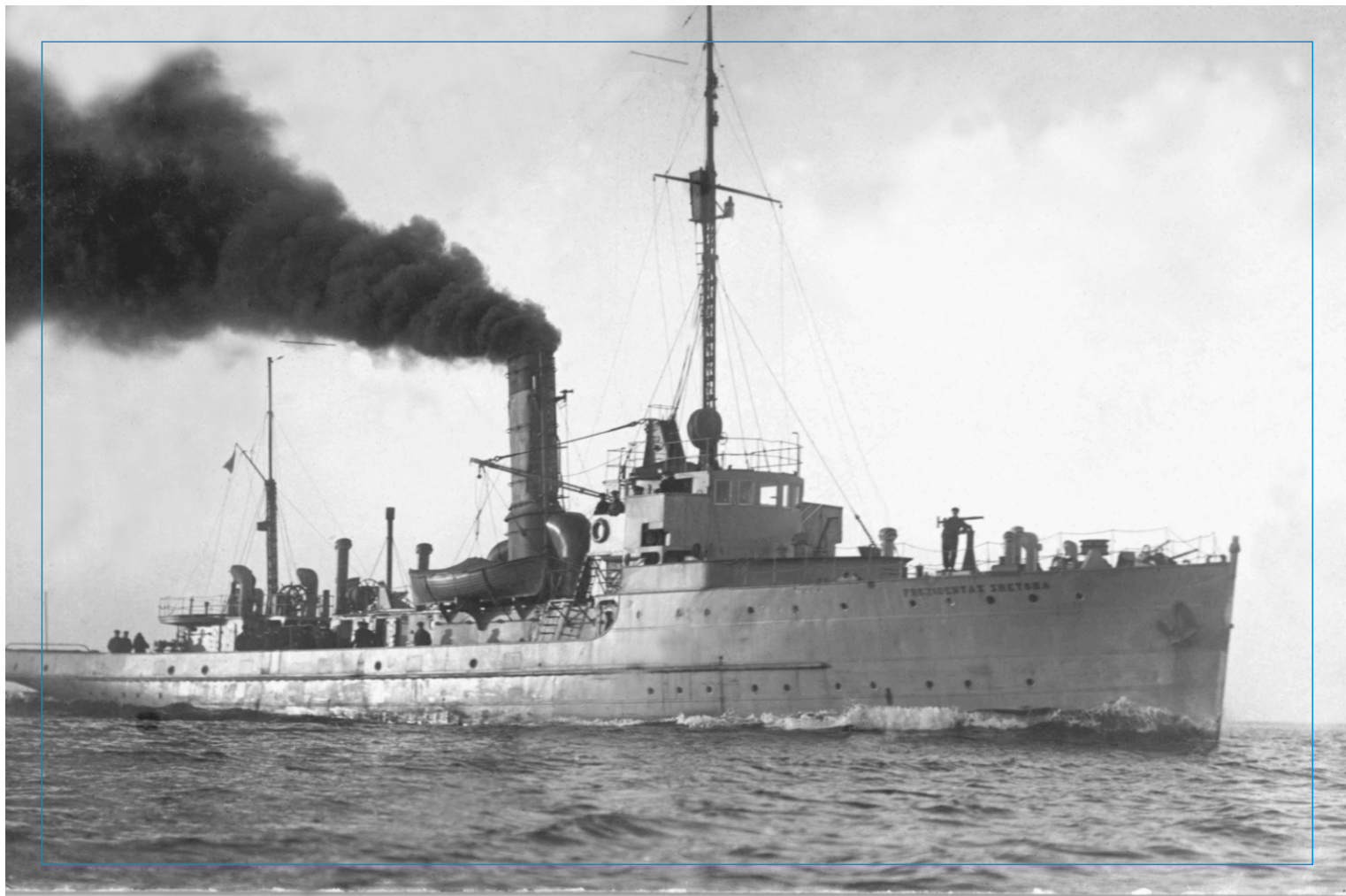

Tarptautinės mokslinės konferencijos
JŪRINĖS VALSTYBĖS SARGYBOJE.
LIETUVOS KARINIS LAIVYNAS ISTORIJOS SŪKURIUOSE
pranešimų tezės

International conference
**THE LITHUANIAN NAVY: PROTECTING NATIONAL INTERESTS
AND SURVIVING THE HISTORICAL TURNS**
abstracts

Leidėjas | Publisher
Lietuvos jūrų muziejus | Lithuanian Sea Museum

Vertimas | Translator
Laima Banionienė

Už paramą dėkojame | We are grateful for the support

Sugrįžusi į gimtąjį uostą... Istorinė karinio laivyno vėliava Lietuvos jūrų muziejuje

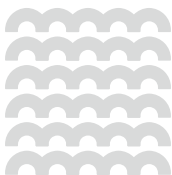

1940 m. liepos pabaigoje SSRS okupuotos Lietuvos pajūryje vyko tylus, bet simboliškai reikšmingas, pasipriešinimas okupantams. Su tikslu pasiekti laisvę trys lietuviai, karo laivo „Prezidentas Smetona“ jūrų karininkai, nedidele jachta išplaukė iš Šventosios uosto į audringą Baltijos jūrą. Kaip atgimsiančios valstybės viltį kartu su savimi pasiėmė Lietuvos karinio jūrų laivyno vėliavą. Tai viena iš nedaugelio tarpukario Lietuvos kariuomenės vėliavų, neatitekusi sovietams.

1927 m. birželio 15 d. būsimo karinio laivyno vėliavos projektą, pasiūlytą Lietuvos jūrininkų sąjungos, patvirtino Lietuvos Respublikos vyriausybė. Vėliavos pagrindas – tautinė trispalvė, viduryje – geltoname ir žaliame lauke – raudoname skyde aukso spalvos vyčio kryžius. 1935 m. spalio 26 d. bandomasis išplaukimas į jūrą tapo istoriniu, nes ant „Prezidento Smetonos“ stiebo pirmą kartą buvo iškelta Lietuvos karinio laivyno vėliava ir laivas pirmą kartą su karine įgula išplaukė į jūrą. Pagal užsakymą Karaliaučiuje buvo pagamintos 33 laivo vėliavos: dvi didžiosios (2 x 3 m), šešios mažosios (1,3 x 2 m), devynios laivo valčių – keturios didesnės (1 x 1,5 m) ir penkios mažesnės (0,6 x 0,9 m), aštuoni giuisai (0,6 x 0,9 m) ir aštuoni vimpelai (0,2 x 3,5 m).

1939 m. kovo 22 d. Klaipėdos kraštą ir uostą perėmė nacistinė Vokietija. Kovo 23 d. vidurdienį karo laivas „Prezidentas Smetona“, pakrančių apsaugos laivai ir uoste stovėję Lietuvos prekybinio laivyno garlaiviai išplaukė iš Klaipėdos prieš pat Vokietijos laivynui įplaukiant į uostą su A. Hitleriu priešakyje. Tik 1939 m. rugsėjį, pagilinus farvaterį, „Prezidentas Smetona“ įplaukė į Šventosios uostą, kuriame sutiko 1940 m. birželį SSRS pradėtą nepriklausomos Lietuvos Respublikos okupaciją. Tuo metu laivui vadovavo komandoras leitenantas Povilas Julius Labanauskas (1908–1999 m.) – pirmasis tarpukario Lietuvos karinio laivyno karininkas. Profesijos pagrindus jis įgijo Italijos ir Prancūzijos aukštosiose karinio laivyno mokyklose.

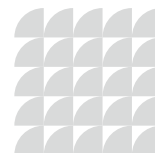
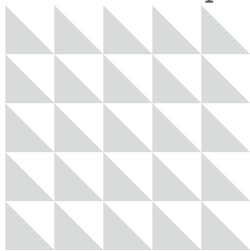

1940 m. birželį–liepą karo laivo „Pirmūnas“ (buv. „Prezidentas Smetona“) karininkai – P. J. Labanauskas, kapitonas leitenantas Vytautas Kuizinas ir jaunesnysis leitenantas Ričardas Bernardas Nakas, nors ir atriboti informacijos apie procesus šalyje, ruošėsi pabėgimui. 1940 m. liepos 20 d., pasinaudoję kylančia jūroje audra, jachta „Nijolė“ jie išburiavo į Klaipėdą. Su savimi pasiėmė nepriklausomos Lietuvos valstybės simbolį – karinio jūrų laivyno vėliavą.

Praėjus penkiasdešimčiai metų Lietuvos karinio jūrų laivyno vėliava atsidūrė 1940 m. lietuvių emigrantų šeimoje Baltimorėje gimusio, Lietuvos istorinės ginkluotės ir kariuomenės atributų kolekcionieriaus, Henry Gaidžio rankose. Jam teko bendrauti su Lietuvos karinio laivyno pionieriumi P. J. Labanausku, kuris perdavė aktyviam JAV lietuvių bendruomenės nariui savo asmeninius daiktus (pvz. karinę uniformą), atsigabentus karo metu iš Lietuvos. Apie 1990 m. H. Gaidis vėliavą įsigijo ginkluotės aukcione Merylando valstijoje, kurioje ilgą laiką gyveno buvęs laivyno komandoras leitenantas. Kolekcionierius neabejoja, kad tai tarpukario karo laive „Prezidentas Smetona“ 1935 m. pirmą kartą iškelta vėliava. Paties P. J. Labanausko jis nediršo paklausti apie šios vėliavos likimą, manydamas, kad buvęs jūrų karininkas buvo priverstas su ja atsisveikinti dėl finansinių sunkumų emigracijoje.

2017 m. Lietuvos valstybės šimtmečio jubiliejaus išvakarėse unikali vėliava grįžo į savo gimtąjį uostą – Klaipėdą. JAV lietuvių kolekcionieriaus Henry Gaidžio, paskolinusio šimtmečio proga vėliavą, geranoriškumo dėka ir Lietuvos ambasados Vašingtone karo atašė pulkininko Alvydo Šiupario, organizavusio vėliavos siuntimą diplomatinio paštu, bendradarbiavimo vasario 16 d. Lietuvos valstybingumui reikšmingas simbolis išeksponuotas Lietuvos jūrų muziejuje. Nuo rudens vėliava bus eksponuojama Vilniuje, o vėliau ir Kaune.

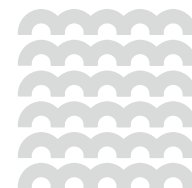
Back in its home port... The historical flag of the Lithuanian Navy in the Lithuanian Sea Museum

At the end of July of 1940, silent though symbolically significant resistance took place in the coastal area of Lithuania, occupied by the USSR. The wish to be free forced three Lithuanians, the officers of the warship Prezidentas Smetona, to depart from the port of Šventoji on board a small sailing boat and head towards the stormy Baltic Sea. They took the flag of the Lithuanian Navy with them hoping for the state to be reborn. This is one of the very few flags of inter-war Lithuania, which did not fall into the hands of the soviets.

The design of the flag of the future Navy, proposed by the Lithuanian Seafarers' Union, was approved by the Government of the Republic of Lithuania on 15 June, 1927. The basis of the flag is the national tricolour, with a golden Cross of Vytis in a red shield in the middle of the flag - in a yellow and green field. On 26 October 1935, during the trial sailing of the warship, the flag of the Lithuanian Navy was hoisted on the mast of the Prezidentas Smetona and the warship with the military crew aboard sailed to the sea for the first time. 33 ship flags were made to order in Königsberg, namely: two large flags (2x3 m); six small flags (1.3x2 m); nine flags for the boats of the warship, i.e. four bigger (1x1.5 m) and five smaller (0.6x0.9 m); eight jacks (0.6x0.9 m) and eight pennants (0.2x3.5 m).

On 22 March 1939, the Klaipėda Region and Port were taken over by Nazi Germany. On 23 March, warship Prezidentas Smetona, coastguard boats and steamships of the Lithuanian Commercial Fleet left Klaipėda right before the German Navy, led by A. Hitler, arrived to the Port. In September of 1939, when the fairwater was dredged, Prezidentas Smetona entered the port of Šventoji and was docked there till the independent Republic of Lithuania was occupied by the USSR in June of 1940. At that time the warship was under command of the commanding officer Povilas Julius Labanauskas (1908-1999), the first officer of the Navy of inter-war Lithuania. He was trained in the naval higher education institutions in Italy and France.

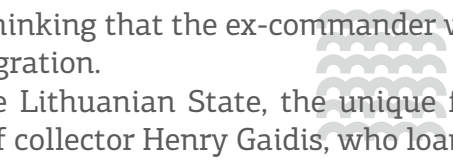

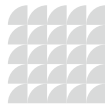
In June-July of 1940, the officers of warship Pirmūnas (previously Prezidentas Smetona) Povilas Julius Labanauskas, Vytautas Kuizinas and Ričardas Bernardas Nakas, though with the limited information about the processes in the country available, were preparing to escape. On 20 July 1940, the officers took advantage of the approaching storm and sailed to Klaipėda on board the sailing boat Nijolė. They took with them the symbol of the independent State of Lithuania –the flag of the Lithuanian Navy.

Fifty years later, the flag of the Lithuanian Navy appeared in the hands of Henry Gaidis, the collector of the Lithuanian historical military artifacts, who was born in 1940 in Baltimore in the family of the Lithuanian emigrants. The active member of the Lithuanian American community had the chance to communicate with P.J. Labanauskas, the pioneer of the Lithuanian Navy, who handed over to him his personal items (such as his military uniform) brought from Lithuania during the war. Approximately in 1990, Gaidis acquired the flag in the gun show held in Maryland, where P.J. Labanauskas had been living for a long time. The collector has no doubts, that this is the same flag, that was hoisted on the mast of Prezidentas Smetona for the first time in 1935. The collector didn't dare to ask P.J. Labanauskas about the flag, thinking that the ex-commander was forced to sell it because of financial difficulties suffered in emigration.

In 2017, on the eve of the 100th anniversary of the Lithuanian State, the unique flag returned to its home Port Klaipėda. Thanks to the goodwill of collector Henry Gaidis, who loaned the flag on the occasion of the 100th Independence Anniversary Celebration, and cooperation of Alvydas Šiuparis, the Lithuanian Defense Attaché Colonel, who arranged the delivery of the flag via Embassy diplomatic pouch, the significant symbol of the statehood of Lithuania will be displayed in the Lithuanian Sea Museum on 16 February. Hopefully, in autumn the flag will be displayed in Vilnius and Kaunas as well.

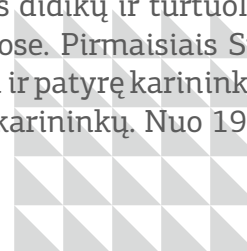
Alkis, minos, puvėsiai ir rūdys. Ankstyvieji Suomijos karinio jūrų laivyno metai

Suomijos pilietinis karas prasidėjo 1918 m. sausio 27 d. ir tęsėsi iki gegužės 15 d. Rusijos priespaudos laikais Suomijoje kilo maisto produktų krizė, tad šalis tapo priklausoma nuo iš Rusijos importuojamų grūdų. Po Rusijos revoliucijos grūdai nebebuvo transportuojami. Europoje grūdų taip pat nebuvo galima įsigyti dėl ten vykusio karo. 1918 m. grūdus buvo galima įsigyti Argentinoje ir JAV. Suomijos laivybos bendrovės išgyveno ne pačius geriausius laikus, tad vyriausybė nusprendė pati pasirūpinti importuojamų maisto produktų transportavimu. Suomijos Jūrų valdyba nusavino garlaivius „Joulan“, „Lakhta“, „Merkur“ ir „Pallada“. Šiuos prekybinius laivus buvo perėmęs Rusijos karinis jūrų laivynas, kuris naudojo juos transportavimo ir ligoninės tikslais. Jie tarnavo iki 1920 m. rudens.

Tebesitęsiant Suomijos pilietiniam karui, pradėta ruošti išminavimui. Vokiečiai, suomia ir rusai vedė derybas dėl išminavimo dar prieš paskutiniams Rusijos karinio jūrų laivyno laivams paliekant Helsinkį. 1918 m. gegužės mėn. Suomija ir Vokietija susitarė dėl išminavimo darbų organizavimo ir dėl Suomijos išminuotojų padalinių įsteigimo Vokietijos kariniame jūrų laivyne. Rusijos karinis jūrų laivynas Suomijos laivų statyklose užsisakė kelis medinius minų tralerius ir susisiekimo laivus. Keli laivai liko tarnauti Suomijos kariniame jūrų laivyne. Nors dėl pernelyg intensyvaus naudojimo laivai buvo gerokai nusidėvėję, vis dėlto keli jų tarnavo Antrojo pasaulinio karo metu.

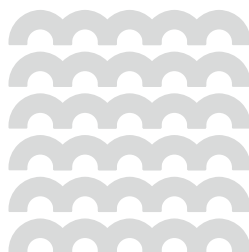
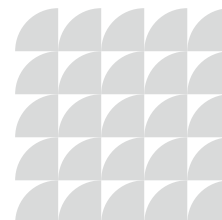
Rusijos kariniame jūrų laivyne tarnavo 48 suomių kilmės admirolai. Tarnavimas Rusijos kariniame jūrų laivyne buvo puiki karjeros galimybė Suomijos didikų ir turtuolių sūnums. Keli Suomijos karininkai dalyvavo Pirmojo pasaulinio karo mūšiuose. Pirmaisiais Suomijos karinio jūrų laivyno gyvavimo metais jie buvo labiausiai kompetentingi ir patyrę karininkai. Vokietijoje baigę mokslus karininkai troško atsikratyti „rusų“ karininkų. Nuo 1927 m. nė vienas aukšto laipsnio karininkas neturėjo „rusiško išsilavinimo“.

Iš pradžių Suomijos karinį jūrų laivyną sudarė rusų palikti laivai, kurie buvo seni, apgadinti, silpni ir nelabai tinkami plaukioti. 1920 m. buvo pasirašyta Tartu taikos sutartis, oficialiai įteisinusi taikius Suomijos ir Sovietų Rusijos santykius. Buvę kariniai Rusijos laivai buvo padalinti Suomijai, Estijai ir Sovietų Rusijai. Buvo numatytas ne vienas planas dėl Suomijos karinio jūrų laivyno sukūrimo. Galiausiai 1927 m. Suomijos parlamentas priėmė Laivyno įstatymą ir buvo užsakyta keletas naujų laivų: du šarvuotlaiviai, povandeniniai laivai, mokomasis laivas, minininkai ir t. t.

Hunger, mines, rot and rust. The early years of the Finnish Navy

When the civil war broke out in Finland in January 27th and lasted to May 15th 1918. During the Russian regime Finland's own food production was insufficient and the country was dependent on grain imported from Russia. After the Russian Revolution transports ceased. Grain could not be bought from Europe, either, because of the war. In 1918 the grain available was produced in Argentina and the USA. The Finnish shipping companies were in a dire situation, so the government decided to organise the transport of imported foodstuffs itself. The Finnish Maritime Board appropriated steamers Joulan, Lakhta, Merkur and Pallada. These were merchant vessels that the Russian Navy had taken over for transport and hospital purposes. They were in service to autumn 1920.

As the Finnish Civil War continued, preparations were made for minesweeping. Germans, Finns and Russians negotiated on minesweeping even before the last Russian Navy vessels left Helsinki. In May 1918, Finland and Germany agreed on organising minesweeping and establishing Finnish minesweeping units within the German Navy.

The Russian Navy ordered several wooden minesweepers and communication vessels from Finnish boatyards. Some of the boats remained in the use of the Finnish Navy. Although the boats wore out in intensive use, some of them were still in service during World War II.

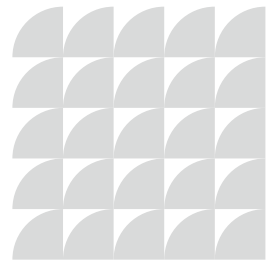
A total of 48 Finnish-born admirals served in the Russian Navy. Training as an officer in the Russian Navy was a good career opportunity for the sons of the Finnish nobles and the bourgeoisie. Several Finnish officers participated in battles during World War I. They were the most qualified and experienced officers in the Finnish Navy during its first years.

The men who had received a military training in Germany wanted to get rid of "Russian" officers. From 1927 none of the higher officers had "Russian background"

From the beginning the Finnish Navy consisted of vessels left behind by Russians: old, damaged, weak and less seaworthy. The Tartu Peace Treaty officially establishing peaceful relations between Finland and Soviet Russia was signed in 1920. Former Russian naval vessels were divided between Finland, Estonia and Soviet Russia. There were several plans to develop the Finnish Navy. Finally the Finnish Parliament gave the Navy Act in 1927 and new vessels could be ordered: two battleships, submarines, sailing training vessel, torpedo boats etc.

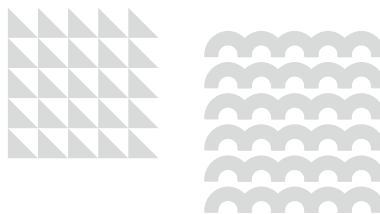
Estijos karinio jūrų laivyno kūrimas ir britų eskadros veiksmai Estijos vandenyse 1918 m. lapkritį–gruodį

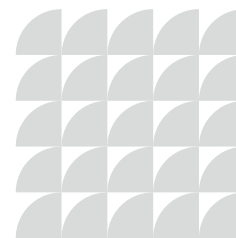
Pirmojo pasaulinio karo padariniai pakeitė politinę ir ekonominę Europos padėtį. Ketveri karo metai baigėsi Rusijos, Vokietijos, Austrijos-Vengrijos ir Osmanų imperijų žlugimu. Tuo laikotarpiu daugelis mažų tautų pasinaudojo galimybe ir pasiskelbė nepriklausomomis valstybėmis. Estija, Latvija, Lietuva, Suomija ir Lenkija atsiskyrė nuo Rusijos. Vakarų Europoje kariniai veiksmai baigėsi, tačiau Rytų Europoje ėmė klostytis labai pavojinga padėtis. Sovietų Rusija, panorusi atkurti buvusias Rusijos imperijos sienas, atsidūrė ant pilietinio karo slenksčio. Naujai susikūrusios Baltijos valstybės nenorėjo prisijungti prie komunistinio režimo. Rytų Europai ėmė grėsti dar vienas karinis konfliktas. Taigi, pirmą kartą istorijoje Estijos Respublikai teko organizuoti ginkluotąsias pajėgas, kad apgintų savo laisvę.

Estijos nepriklausomybės karo metu, nuo 1918 m. lapkričio iki 1920 m. sausio, estams teko atremti Sovietų Rusijos karinių pajėgų puolimus. Estų kareiviams tai buvo labai sunki užduotis, nes karo pradžioje kariuomenė buvo ganėtinai maža ir menkai aprūpinta. Palyginti su kitomis Baltijos valstybėmis, karinė situacija Estijoje buvo labiau komplikauta. Tai nulėmė geografinę Estijos padėtis. Dėl ilgos kranto linijos šaliai grėsė ir Sovietinės armijos, ir Baltijos laivyno puolimai. Estijos karinė vadovybė puikiai suvokė šią galimą grėsmę. Jei Estijos pajėgos ir būtų galėjusios sustabdyti Sovietinę armiją žemyninėje valstybės dalyje, kovoti su Baltijos laivynu jūroje nebuvo jokių šansų. Taip pat buvo baiminamasi, kad Baltijos laivynas gali lengvai užimti Estijos sostinę Taliną ir sėkmingai nutraukti Estijos karinį pasipriešinimą. Be to, Estijos karininkai buvo įsitikinę, kad Baltijos laivynas suvaidins lemiamą vaidmenį ankstyvosiose įsiveržimo kovose. Taigi, Sovietų karinis jūrų laivynas būtų sustiprinęs besiantinančius Sovietinės armijos flangus artilerine ugnimi ir išsilaipinimo operacijomis. Taip pat reikėtų paminėti, kad 1918 m. Baltijos jūros regione nebuvo konkurencingų karinių jūrų laivynų (išskyrus Vokietiją, kuriai teko atiduoti didžiąją savo karinio jūrų laivyno dalį nugalėjusiems sąjungininkams). Todėl Estijai buvo gyvybiškai svarbu organizuoti nuosavas jūrų gynybos pajėgas.

Estijos karinis jūrų laivynas buvo oficialiai įkurtas 1918 m. lapkričio 21 d. Mažai šaliai su ribotais ištekliais tai buvo išties nelengva užduotis. 1918 m. lapkritį Estija iš esmės neturėjo nei karinių laivų, nei personalo, nei kranto įrenginių, nei veikiančios karinio jūrų laivyno bazės. Tuo tarpu Sovietinė armija, padedama Baltijos laivyno karinių laivų, ganėtinai lengvai užėmė Narvą ir Narvą Jeėsū. Estijos jūrų gynybos pajėgų vadas Rudolf Schiller nusprendė, kad Estijos karinio jūrų laivyno padaliniai bus pasirengę ne anksčiau kaip 1919 m. balandį. Tuo labiau, kad šios pajėgos teturėjo keletą laivų, kurie tikrai nebuvo pajėgūs mesti iššūkį Sovietų kariniam jūrų laivynui jūroje. Be to, didžiulę nuostabą kelia ir tai, kad net Estijos laikinoji vyriausybė neskyrė pakankamai dėmesio valstybės administruojamų jūrinių institucijų steigimui. 1918 m. lapkričio–gruodžio mėn. visą jūrinę infrastruktūrą (uostus, švyturius, pagalbinius laivus ir prekybinius laivus) perėmė ir valdė Estijos karinė organizacija Gynybos sąjunga. Tuo metu Estija iš esmės neturėjo veiksmingų karinio jūrų laivyno pajėgų. Tačiau jos buvo gyvybiškai svarbios jaunos respublikos išlikimui. Visų pirma dėl to, kad kad bet koks susisiekimas su Skandinavija ir Vakarų Europa buvo įmanomas tik jūra. Siekiant išvengti izoliacijos, Estijai teko suformuoti jūrų politiką ir įsteigti reikiamas jūrines institucijas, turėjusias sustiprinti Estijos gynybines pastangas. Estijos atstovai taip pat kreipėsi į Didžiosios Britanijos vyriausybę su prašymu atsiųsti maisto ir suteikti karinę pagalbą. 1918 m. gruodį į Taliną atvyko britų eskadra, vadovaujama kontradmirolo Alexander Sinclair. Tuo pat metu – 1918 m. gruodžio 23 d. – Estijos karinio jūrų laivyno vadu buvo paskirtas kapitonas Johan Pitka (kuriam vėliau buvo suteiktas kontradmirolo laipsnis). 1918 m. gruodžio pabaigoje, padedamas kontradmirolo Sinclair, Estijos karinis jūrų laivynas šiaurės Estijos pakrantės vandenyse pradėjo vykdyti savo pirmąją operaciją. Britų eskadra Suomijos įlankoje patruliavo iki 1919 m. gruodžio ir veiksmingai blokavo Baltijos laivyno puolimus.

Forming the Estonian Navy and the activities of the British squadron in Estonian waters November-December 1918

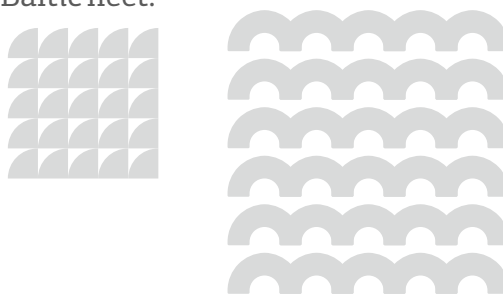
The aftermath of World War I changed the political and economic situation in Europe. Four years of hostilities culminated with the destruction of the Russian, German, Austro-Hungarian and Ottoman Empires. In the midst of this many small nations seized the opportunity and declared themselves as independent states. Amongst them Estonia, Latvia, Lithuania, Finland and Poland separated from Russia. Although military activities ceased in Western-Europe there was a completely new hazardous situation forming in Eastern Europe. Soviet Russia wanted to restore the former borders of the Russian Empire and the country was on the brink of civil war. The newly-formed Baltic States didn't want to be a part of the communist regime. Eastern-Europe was again on the doorstep of another military conflict. Therefore, for the first time in history the Republic of Estonia had to organise armed forces to fight for its freedom.

During the Estonian War of Independence Estonians had to repulse the attacks of Soviet Russia's military forces from November 1918 to January 1920. This was a very difficult task for the Estonian soldiers because at the beginning of the war the army was small and ill-equipped. Compared to other Baltic States the overall military situation in Estonia was more complicated. This was mainly due to Estonia's geographical position. With a long coastline the country was vulnerable to attacks from both the Soviet Army and the Baltic fleet. The Estonian higher military command acknowledged this potential threat. Even if Estonian forces could stop the Red Army in the mainland they can do little against the Soviet Baltic fleet at sea. It was also dreaded that the Baltic fleet could easily overwhelm the capital Tallinn thus effectively ending the Estonian military resistance. Estonian officers also believed that the Baltic fleet would play a crucial part in the early invasion battles. Therefore, the Soviet Navy could reinforce the advancing Red Army flanks with artillery support and landing operations. It is also worthy of mentioning that in 1918 there were no other competitive navies present in the Baltic Sea region (except Germany who had to surrender the bulk of her Navy to the victorious Allies). Therefore, it was crucial for Estonia to organise her own naval defences.

The Estonian Navy was officially formed on November 21st, 1918. For a small country with limited resources organising a technical branch of the armed forces proved to be a difficult task. In November 1918 Estonia had practically no warships, necessary personnel, shore establishments or an operating naval base. At the same time the Red Army aided by the Baltic fleet`s warships took Narva and Narva-Jõesuu with relative ease. The commander of Estonian naval defences Rudolf Schiller assessed that Estonian naval units would not be ready for duty before April 1919. Moreover, the force in question would have only consisted of a few ships which clearly was not sufficient enough to challenge the Soviet Navy at sea. What was even more astonishing is the fact that even the Estonian Provisional Government paid little attention to organising State administered maritime institutions. In November-December 1918 all the maritime infrastructure (harbours, lighthouses, auxiliary vessels and merchant ships) were taken over and operated by the Estonian military organisation Defence League. During this time Estonia had practically no effective naval force at their disposal. But the latter was essential for the survival of the young republic. The main reason for this was that all the trade routes with Scandinavia and Western-Europe were possible only by sea. To avoid isolation Estonia had to organise her own maritime policy and form necessary maritime establishments that could aid the Estonian war effort. Estonian delegates also appealed to the Government of Great Britain to send food and military aid. In December 1918 a British squadron under the command of Rear Admiral Alexander Sinclair arrived at Tallinn. At the same time, on December 23rd 1918, captain Johan Pitka (who was later promoted to rear admiral) was appointed commander-in-chief of Estonian Naval forces. In late December 1918 with Sinclair`s aid the Estonian Navy started to conduct their first naval operation in the coastal waters of Northern Estonia. Through many rotations the British squadron maintained a present force in the Gulf of Finland until December 1919 thus effectively blocking the activities of the Baltic fleet.

Lenkijos karinio jūrų laivyno vystymasis po 1918-ųjų – pasirinktosios problemos

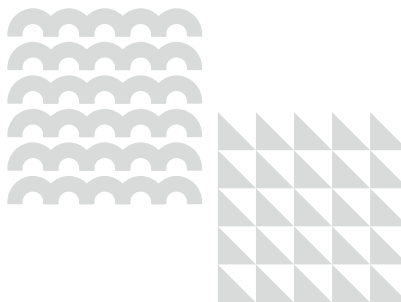

Po Pirmojo pasaulinio karo, kuris baigėsi 1918 m. rugsėjo 11 d., po 120 metų padalijimų ir pavergimo Lenkija vėl tapo nepriklausoma valstybe. Lenkija pradėjo ilgą ir daug pastangų reikalaujantį ekonomikos, pramonės ir kitų sričių atkūrimo ir pertvarkymo procesą. Tai buvo sienų stiprinimo ir kariuomenės atkūrimo laikotarpis.

Lenkijos karinis jūrų laivynas buvo įkurtas 1918 m. Savo vystymosi laikotarpiu jam teko susidurti su virtine sunkumų dėl personalo, įrangos, technikos ir pan. Jūrų pajėgos buvo kuriamos daugiausiai naudojantis paskolomis, kurias Lenkijai padėdavo gauti tarptautinės derybos. Tuo metu pagrindinis Lenkijos skolintojas ir kariuomenės partneris buvo Prancūzija. Būtent šioje šalyje buvo užsakyti pirmieji mūsų šarvuotlaiviai ir pabūklai. Patys pirmieji buvo užsakyti du eskadriniai minininkai ir trys povandeninių minų minininkai, taip pat jiems skirtos patrankos, pabūklai ir ginkluotė (artilėrija, minos ir torpedinė ginkluotė). Be to, naujiems laivams įsigyti buvo naudojamosi Anglijos paskolomis, už kurias buvo nupirkti dar du eskadriniai minininkai ir jų įranga.

Nepaisant daugybės sunkumų, Lenkijos karinis jūrų laivynas suklestėjo. Jį 1918 m. lapkričio 28 d. gyvenimui prikėlė Józef Piłsudski.

Šiame pranešime pateikiama tam tikra išsamesnė informacija apie pagrindinius eskadrinių minininkų ir minininkų aspektus Lenkijai atgavus nepriklausomybę.

Development of the Polish Navy after 1918 – selected problems

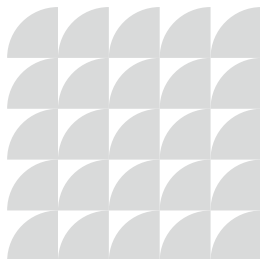

After The World War I, which ended 11th September 1918, Poland once again became an independent state after 120 years of partitions and enslavement. Poland began a slow and laborious process of rebuilding and reconstructing many branches of economy, industry, and other fields. It was the time of strengthening the borders and rebuilding the army.

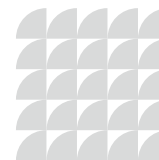
Polish Navy was born in 1918 and during the process of its development, it had to face numerous difficulties - staff, equipment, technical, and others. The marine forces were developed using, mainly, loans which were given to Poland through international negotiations. At this time, Poland's main lender and army partner was France. It was there where our very first battleships and their cannons were ordered. The very first orders were two destroyers and three underwater minelayers as well as their guns, cannons and weaponry, in the sense of artillery, mine, and torpedo weapon. The process of gaining new vessels was also built up by English loans, which were used to buy next two destroyers as well as their equipment.

Despite many complications, the Polish Navy was in blossom. It had been brought to life by Józef Piłsudski on November 28th 1918.

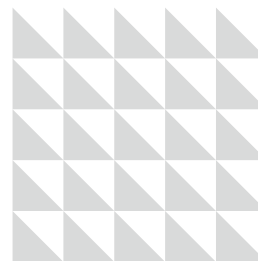
In the paper there have been presented certain details concerning the main aspects of the destroyers and underwater minelayers in Poland after regaining independence.

Lietuvos karinio jūrų laivyno jūreivių kasdienybė tarpukariu

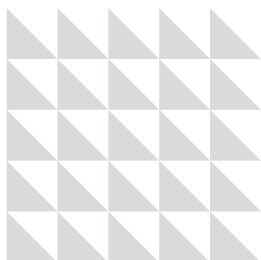
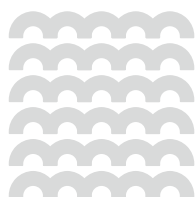
Lietuvos karinio jūrų laivyno jūreivių kasdienybė suvokiama kaip įprastinė jūreivių kasdieninė veikla ir jos reglamentavimas, visuomeninis gyvenimas, laisvalaikis, tradicijos, šventės, buitis, gyvenamoji aplinka, maitinimasis, aprūpinimas, tarpusavio santykiai ir kita veikla susijusi su kasdieniniu jų gyvenimu. Šio pranešimo aktualumą lemia akivaizdžiai nepakankamas tarpukario Lietuvos jūreivių kasdieninio gyvenimo pažinimas. Būtent tokio pobūdžio tyrimų ir publikacijų stoka sąlygoja neretai miglotą ir mistifikuotą ne tik plačiosios visuomenės bet netgi dalies profesionalių istorikų suvokimą, kaip ir kuo nagrinėjamoju laikotarpiu gyveno Lietuvos jūreiviai. Galime tik konstatuoti, kad tarnyba kariniame jūrų laivyne buvo laikoma išskirtine ir prestižine. Tarnybos laivyne išskirtinumas pasireiškė nuo pat laivybos istorijos pradžios, nes laivas apjungia savyje žmonių grupę kurios darni veikla užtikrina laivo funkcionalumą ir gyvybingumą. Tokiu būdu laivo įgulą ir laivą sieja išskirtiniai tarpusavio ryšiai. Būtent laivyne pirmiausiai susiformavo toks tarpžmogiškųjų santykių fenomenas kaip - įgulos brolybė. Nes nepriklausomai nuo laipsnio ir užimamų pareigų visi įgulos nariai yra priklausomi vieni nuo kitų tiek žygio, tiek mūšio metu, nes absoliučiai visi vienodai rizikuoja savo gyvybe. Laivo avarijos ar skendimo atvejis neišvengiamai lemdavo ir įgulos likimą.

The Daily lives of the seamen of the Lithuanian Navy during the inter-war period

The daily lives of the seamen of the Lithuanian Navy is often perceived as usual routine and its regulation, social life, leisure, traditions, holidays, household, living environment, food, supplies, inter-relationship and other activities related to their daily lives. The relevance of this paper is grounded by significantly insufficient knowledge about the daily lives of the seamen of the Lithuanian Navy during the inter-war period. Lack of research and publications of such nature often leads to obscure and mystified perception by the wider public and even professional historians as to conditions and sentiments shared by the Lithuanian seamen during the period in question. We can only state that the service in the Navy was considered exceptional and prestigious. Exclusivity of serving in the Navy has been obvious from the very beginning of the history of shipping, as a ship embraces a group of people, the coherent activities of which ensure functionality and viability of the ship. Thus, the crew and the ship maintain exceptional mutual relationship. Brotherhood of the crew is the phenomenon of human interrelationship that, first of all, occurred namely in the Navy. Irrespective of rank and/or position, all crew members are dependent on each another during the voyage or in the battle, as absolutely all of them are equally risking their lives. Shipwrecks or sinking had always inevitably influenced the fate of the crew.

Lietuvos karo laivynas netekus Klaipėdos

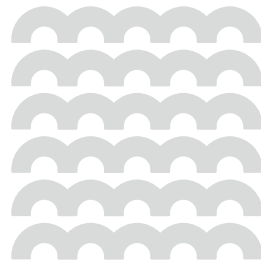

1923 metais Lietuvai prisijungus Klaipėdą, jai atiteko ir Klaipėdos uostas, padaręs Lietuvą jūrine valstybe. Po ilgų svarstymų, 1935 m. rugpjūčio 1 d. įsakymu kariuomenei buvo oficialiai įsteigtas Lietuvos karo laivynas, kurio pirmuoju laivu tapo “Prezidentas Smetona”. Tačiau karo laivo gyvavimas Klaipėdoje buvo gan trumpas. 1939 m. kovo mėn. Vokietijai pareikalavus sugražinti Klaipėdos kraštą, kovo 22 d. Lietuvos kariuomenė paliko Klaipėdą.

Kovo 22 d. 10 val. 30 min. laivą iš trijų pusių apsupus vokiečių SA jūrininkams ir smogikai, karo laivas ir jį lydintys policijos kateriai buvo priversti išplaukti iš Klaipėdos. Policijos kateriai išplaukė į Šventosios uostą, o “Prezidentas Smetona”, negalėdamas į jį išplaukti, sustojo jūroje prieš uostą. Į kitų šalių uostus jis tuo metu plaukti negalėjo, nes po 24 valandų, pagal tarptautinės teisės normas, būtų buvęs internuotas. Tačiau kitą dieną, staiga kilus audrai, laivui teko gelbėtis išplaukiant į Latvijos Liepojos uostą. Praėjus audrai, laivas grįžo į Lietuvos vandenį. Kovo 28 d. laivas oficialiai išplaukė į Liepoją vykdyti laivo remonto darbus. Ten jis dar buvo siunčiamas kartus vykdyti įvairių remonto darbų. Iš Liepojos, atlikus numatytus darbus, jis sugrįžo liepos 6 d. ir išplaukė į pagilintą Šventosios uostą. Čia jis stovėjo iki Lietuvos okupacijos.

1939-1940 metų smarkios žiemos audros sunėšė į Šventosios uostą tiek daug smėlio, kad laivas nebegalėjo išplaukti į jūrą, tačiau 1940 m. pavasarį išplaukimas į Šventosios uostą buvo pagilintas.

1940 m. birželio 15 d. Lietuva buvo okupuota. Prie Šventosios uosto pasirodė du sovietiniai naikintojai ir povandeninis laivas, kurie užblokavo įėjimą į uostą. Birželio 19 d. laivo vardas buvo pataisytas paliekant tik “Prezidentas”, o birželio 23 pakeistas į “Pirmūnas”.

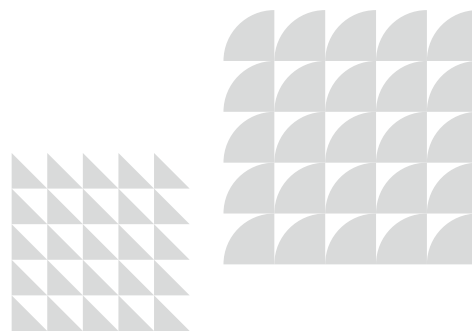

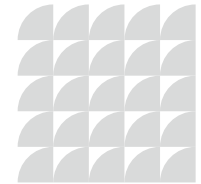
1940 m. birželio 25 d. “Pirmūno” žinion buvo perduoti pasienio policijos motorlaiviai ir laivus aptarnaujantis personalas, nes Lietuvos pasienio apsaugą perėmė SSRS pasienio apsaugos kariuomenė. Taigi, trumpam laikui oficialiai buvo sukomplektuotas keletas laivų karinis laivynas. 1940 m. liepos 20 d. į Šventojoje esanti SSRS kariuomenės įgula pareikalavo, kad laivo “Pirmūnas” įgula išsikeltų į krantą, o laive išstatė savo sargybas. 1940 m. liepos 24 d. laivas buvo pervestas į nuginkuotą rezervą, o rugpjūčio 3 d. perduotas Šventojoje esnačiai SSRS kariuomenės vadovybei.

Nuo 1940 m. rugsėjo 1 d. karo laivo “Pirmūnas” taikos meto etatai Nr. 133 buvo panaikinti. Karo laive tarnavę karininkai, liktiniai puskarininkiai ir civiliai tarnautojai buvo išskirstyti po įvairias kariuomenės dalis. Likęs karo laivo turtas perduotas iš varžytinių.

Sunaikinus Lietuvos kariuomenę, laivas “Pirmūnas” buvo perduotas sovietiniam Baltijos karo laivynui. Iš Šventosios uosto jį ištraukė atplaukęs galingas vilkikas ir nubuksyravo į Liepojos uostą. Toliau jo istorija žinoma laivo “Korall” vardu.

The Lithuanian Navy after the loss of Klaipėda

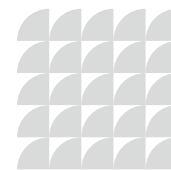
When finally Klaipėda and its surrounding area, including Klaipėda Port, was transferred to Lithuania in 1923, Lithuania became the maritime state. After lengthy deliberations, the Lithuanian Navy was officially established following the order dated 1 August 1935. Warship Prezidentas Smetona became the flagship of the Navy. Though, the warship didn't stay in Klaipėda for long. In March 1939, Lithuania acquiesced to the demands of Germany and transferred the Klaipėda Region to it. On 22 March, the Lithuanian Army abandoned Klaipėda.

At 10.30 PM on 22 March, the warship was surrounded by the German seamen and hit squads and was forced to leave Klaipėda, together with accompanying police boats. The said police boats entered the Port of Šventoji, while Prezidentas Smetona stopped at the entrance of the port, as it was not able to enter it. Also, the warship was not able to enter any other port, as according to international regulations, it would have been intern in 24 hours. On the next day the storm suddenly broke out, thus for security purposes the warship entered Liepaya Port in Latvia. After the storm had ceased, the warship returned into the Lithuanian waters. On 28 March, the warship was sent to Liepaya Port for repairs. There Prezidentas Smetona was repaired several times. After repairs, the warship returned from Liepaya and, on 6 July, entered the dredged Port of Šventoji. There Prezidentas Smetona was docked till the occupation of Lithuania.

In 1939-1940, severe winter storms brought a lot of sand to the Port of Šventoji, thus the warship could not sail into the sea, but in Spring of 1940 the entrance to the Port of Šventoji was dredged.

On 15 June 1940, Lithuania was occupied. Two soviet destroyers and one submarine approached the Port of Šventoji and blocked its entrance. On 19 June, the warship was renamed as Prezidentas, and some days later, on 23 June, it was renamed as Pirmūnas.

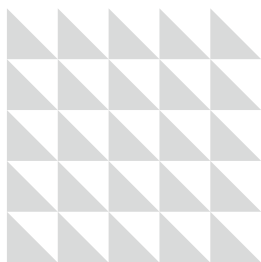
On 25 June 1940, coastguard police boats and maintenance personnel were placed at the disposal of Pirmūnas, as the safeguard of the Lithuanian shores was transferred to the military border guards of the USSR. Thus, the Navy incorporating several ships was officially set for a short period of time.

On 20 July 1940, the garrison of the USSR army, stationed in the Port of Šventoji, demanded the crew of Pirmūnas to leave the ship and placed here its guards. On 24 July 1940, the warship was transferred into the disarmed reserve and, on 3 August, handed over to the command of the USSR army stationed in the Port of Šventoji.

As of 1 September 1940, 133 posts of the warship Pirmūnas established during the peace period were eliminated. Officers, non-commissioned officers and civil staff were distributed to different subdivisions of the army. The remaining property of the warship was put under the hammer.

After the Lithuanian Army was destroyed, Pirmūnas was handed over to the soviet Baltic fleet. A powerful tug arrived to the Port of Šventoji and towed the warship to Liepaya Port. Later on the warship continued serving under the name of Korall.

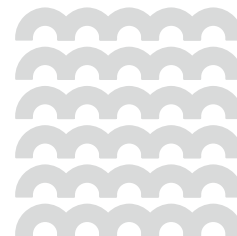
Latvijas karinju jųrų pajųgu formavimas ir organizavimas dešimtojo dešimtmeĉio pradųioje

Iškart po Latvijas nepriklausomybų atkųrimo 1991 m., buvo pradųtas valstybų sienų atkųrimas. Atkųrus nepriklausomybų nedelsiant reikųjo reformuoti pasienio apsaugos pajųgas, siekiant apsaugoti valstybų sienas ant ųemųs, ore ir jųroje.

Latvijas Respublikos atkurto karinio jųrų laivyno atgimimas prasidųjo Liepojoje –mieste, kuriame 1940 m. birųelį Latvijos karinis jųrų laivynas buvo priverstas nuleisti savo vųliavas. Pirmasis karinio jųrų laivyno padalinys yra mokymo centras, ųkurtas Liepojoje.

1992 m. sausio mėn. Rygoje, prie Gynybos pajųgų bųstinųs, o vųliau prie Latvijos karinju jųrų pajųgų bųstinųs buvo ųsteigta Karinio jųrų laivyno administracija. Jos vadovu buvo paskirtas kapitonas G. Zeibots. Naujai suformuoto karinio jųrų laivyno Liepojos eskadrono vadu buvo paskirtas vyresniojo laipsnio vadas I. Lesinskis. Gynybos ministras T. Jundzis pasiųlų perduoti karinųms jųrų pajųgoms tris ųvejybos inspekcijos laivus, kuriuos buvo priųmusi tų laikų Ministrų Taryba. Taigi, balandųio 11 d. Liepojoje savo vųliavų iškųlų pirmasis laivas „Sams“. Tuomet ir prasidųjo reali jųros sienų ir teritorinju vandenu apsauga. Per pirmuosius ketverius metus buvo sukurti Latvijos karinio jųrų laivyno struktųros pamatai.

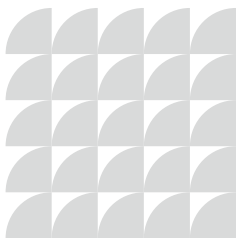
Formation and organisation of the Latvian Naval Forces in the beginning of the 1990s

Immediately after the restoration of independence of Latvia in 1991, work was started on the restoration of state borders. After the restoration of independence there was an urgent need for the reformation of a border guard forces, in the order to defend the state border on the ground, in the air and on sea.

The revival of the restored Naval Forces of the Republic of Latvia began in Liepāja, the city where, in the June 1940, the Latvian Navy was forced to pull its flags down. The first unit of the Navy is considered to be the training center formed in Liepāja.

The Navy Administration was formed in Riga, in January 1992, at the Head Quarters of the Defense forces, and later, at the LNF Head Quarters. Captain G. Zeibots, was confirmed as its chief. Commander senior grade I. Lesinskis was appointed to the post of Commander of the newly formed Naval squadron in Liepāja. The Minister of Defense T. Jundzis proposed to give to Naval Forces three former fishing inspection ships, which were accepted by the Council of Ministers of that time. As a result, on April 11, in Liepāja, the first ships “Sams” hoisted the flag. At the time real protection of the sea borders and territorial waters began. During the first four years, the foundations of Latvian Navy structure was established.

Karinių jūrų pajėgų atkūrimas ir raida po 1990 m.: nuo Lietuvos pakrančių apsaugos iki globalios kolektyvinės gynybos

1990 m. atkūrus nepriklausomą Lietuvos Respubliką, iškilo ir jos ginkluotųjų pajėgų atkūrimo klausimas. Pirmą krašto apsaugos institucija, Krašto apsaugos departamentas (KAD), buvo įkurtas jau 1990 m. balandžio 25 d., o 1991 m. spalį įkurta Krašto apsaugos ministerija. Krašto apsaugos sistema buvo atsakinga ir už valstybės sienos apsaugą. Kaip ir tarpukaryje, atsirado būtinybė saugoti ir jūrų sieną. Ši užduotis teko 1991 m. gruodžio 31 d. įkurtai Pasienio apsaugos tarnybos Pakrančių apsaugos rinktinei, kurios sudėtyje buvo ir Atskiras laivų divizionas. 1992 m. liepos 4d. buvo pilnai atkurtos Karinės jūrų pajėgos, o tą pačių metų rugsėjo 29 d. - suformuota Karinių jūrų pajėgų flotilė.

Lyginant tarpukario Pirmosios Respublikos ir 1990 m. atkurtos Lietuvos atvejus galime konstatuoti, kad pirmuoju jų net 12 metų jūros sieną saugojo Pasienio policija, ir tik 1935 m. buvo įkurtas Karinis jūrų laivynas, perėmęs dalį pasienio policijos funkcijų ir laivų. Tuo tarpu po 1990 m. iš pasienio apsaugos į Karines jūrų pajėgas buvo „peršokta“ per metus. Sukurtos pajėgos jūrų sieną galėjo ne tik saugoti, bet ir ginti – jų sudėtyje greitai atsirado pabūklais ir raketomis ginkluoti karo laivai. Šiuo laikotarpiu, skirtingai nei tarpukaryje, Lietuvos karinės pajėgos sulaukė techninės ir kitokios paramos iš užsienio šalių.

Ypatingai dideli pokyčiai įvyko rengiantis stojimui į NATO. Transformavus Lietuvos ginkluotąsias pajėgas, įvyko milžiniškas lūžis – Karinės jūrų pajėgoms iškilo užduotis ne tik saugoti ir ginti valstybės jūrų sieną, bet ir veikti globaliai, didžiausio istorijoje karinio gynybos bloko sudėtyje.

Pranešime bus apžvelgtas Karinių jūrų pajėgų atkūrimas, aprūpinimas ir parengimas bei jų raida, transformuojantis iš Lietuvos pakrančių apsaugos į globalios kolektyvinės gynybos bloką.

Re-establishment and development of the Lithuanian Navy post-1990: from the protection of the Lithuanian coasts to the global collective defence

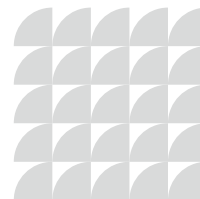

1990 m. atkūrus nepriklausomą Lietuvos Respubliką, iškilo ir jos ginkluotųjų pajėgų atkūrimo klausimas. Pirmą krašto apsaugos institucija, Krašto apsaugos departamentas (KAD), buvo įkurtas jau 1990 m. balandžio 25 d., o 1991 m. spalį įkurta Krašto apsaugos ministerija. Krašto apsaugos sistema buvo atsakinga ir už valstybės sienos apsaugą. Kaip ir tarpukaryje, atsirado būtinybė saugoti ir jūrų sieną. Ši užduotis teko 1991 m. gruodžio 31 d. įkurtai Pasienio apsaugos tarnybos Pakrančių apsaugos rinktinei, kurios sudėtyje buvo ir Atskiras laivų divizionas. 1992 m. liepos 4d. buvo pilnai atkurtos Karinės jūrų pajėgos, o tą pačių metų rugsėjo 29 d. - suformuota Karinių jūrų pajėgų flotilė.

Lyginant tarpukario Pirmosios Respublikos ir 1990 m. atkurtos Lietuvos atvejus galime konstatuoti, kad pirmuoju jų net 12 metų jūros sieną saugojo Pasienio policija, ir tik 1935 m. buvo įkurtas Karinis jūrų laivynas, perėmęs dalį pasienio policijos funkcijų ir laivų. Tuo tarpu po 1990 m. iš pasienio apsaugos į Karines jūrų pajėgas buvo „peršokta“ per metus. Sukurtos pajėgos jūrų sieną galėjo ne tik saugoti, bet ir ginti – jų sudėtyje greitai atsirado pabūklais ir raketomis ginkluoti karo laivai. Šiuo laikotarpiu, skirtingai nei tarpukaryje, Lietuvos karinės pajėgos sulaukė techninės ir kitokios paramos iš užsienio šalių.

Ypatingai dideli pokyčiai įvyko rengiantis stojimui į NATO. Transformavus Lietuvos ginkluotąsias pajėgas, įvyko milžiniškas lūžis – Karinės jūrų pajėgoms iškilo užduotis ne tik saugoti ir ginti valstybės jūrų sieną, bet ir veikti globaliai, didžiausio istorijoje karinio gynybos bloko sudėtyje.

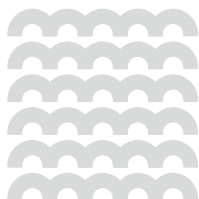
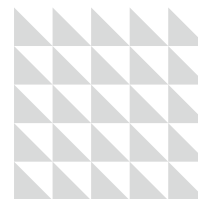
Pranešime bus apžvelgtas Karinių jūrų pajėgų atkūrimas, aprūpinimas ir parengimas bei jų raida, transformuojantis iš Lietuvos pakrančių apsaugos į globalios kolektyvinės gynybos bloką.

Lietuvos laivų likimai Baltijos jūroje 1939–1944: iš 2017 metų ekspedicijos sugižus“

1917 metų birželio-liepos mėnesiais Klaipėdos universitetas su Karinėmis jūrų pajėgomis organizavo ekspediciją į Suomijos įlanką, siekiant patvirtinti Lietuvos laivų, nuskendusiu Suomijos įlankoje 1939-1944 metais faktą panaudojant giluminius Karinių pajėgų sonarus pagal turimas koordinatas. Ekspedicijos dalyviai ne tik sėkmingai atliko savo pagrindinę užduotį, bet taip pat skyrė dėmesio istorinės medžiagos analizei, bendravo su Estijos tyrėjais, diskutavo tarpusavyje, aplankė kai kurias su Lietuvos laivais susijusias vietas Talino apylinkėse. Pranešime bus pristatyti Lietuvos laivų, nuskendusiu Suomijos įlankoje II Pasaulinio karo metais likimai ir istorinis jų kontekstas: kokiose konkrečiai operacijose dalyvavo Lietuvos laivai, kokią reikšmę turėjo tas dalyvavimas, su kokiais kitais įvykiais tai buvo tiesiogiai susiję. Pranešime bus pateikta naujų detalių, nuotraukų ir intrigų.

Prof. dr. VALDAS RAKUTIS | Klaipėda University, The Institute of baltic Region History and Archaeology

The fates of the Lithuanian ships in the Baltic Sea in 1939–1944: exploration mission of 2017 completed

In June-July of 2017, Klaipėda University and the Lithuanian Navy arranged expedition to the Gulf of Finland in order to confirm the fact about the sunken Lithuanian ships in the Gulf of Finland in the period of 1939-1944, during which the sonar imaging according to the known coordinates was used. The participants of the expedition successfully performed their task, focussed on the analysis of the historical material, communicated with the Estonian researchers, discussed on various topics and visited certain areas close to Tallinn related to the Lithuanian ships. The paper will present the fates of the Lithuanian ships sunken in the Gulf of Finland during the World War II and will highlight their historical context: in what specific operations the Lithuanian ships were involved, how significant their involvement was and what other events their were directly connected with. The paper will provide new details, photos and intrigues.

